

וזאת ליהודה

מאת המקובל האלוקי רבי יהודה אשלג זצוק"ל "בעל הסולם"

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעה דמצרים: כי מצות אכילת מצה ניתנה לבני ישראל עוד בטרם יציאתם ממצרים, והיינו על שם הגאולה העתידה להיות בחפזון, נמצא שמצות אכילת מצה ניתנה להם בעוד שהיו בשעבוד, וכוונת המצוה היתה לזמן הגאולה, דהיינו משום שאז יצאו בחפזון, וזהו שחביב לנו להזכיר בעת אכילת מצה של עכשיו עינין אכילת מצה של מצרים, משום שאנו נמצאים ג"כ כבשעת השעבוד בחוצה לארץ, ואשר גם כונתינו במצוה זו להמשיך הגאולה העתידה להיות בב"א על דרך אכילת אבותינו במצרים.

השתא הכא וכו' לשנה הבאה בני חורין: והיינו כדאמרן לעיל, אשר בכוונת המצוה הזו יש לנו לעורר גאולה הבטוחה העתידה לנו, על דרך מצות אכילת מצה של אבותינו במצרים כנ"ל.

עבדים היינו וכו'. שנינו במסכת פסחים (דף קטז). שמתחיל בגנות ולסיים בשבח, ובענין הגנות פליגי בה רב ושמואל, רב אומר להתחיל מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו, ושמואל אומר להתחיל מעבדים היינו, והלכתא כשמואל.

וצריך להבין פלוגתייהו, הנה הטעם של "להתחיל בגנות ולסיים בשבח" הוא עד"ה "כיתרון האור מן החושך" וע"כ צריך לזכור ענין הגנות שמתוכו יוכר לנו ביותר שיעור חסדיו ית' שעשה עמנו, ונדע אשר כל ההתחלה שלנו הוא רק ענין הגנות, משום שההעדר קודם להויה, וע"כ "עייר פרא אדם יולד" ובסופו קונה צורת אדם, שזה נהג בכל הפרטים שבבריאה, וע"ד זה היה ג"כ בהשרשת כלל האומה הישראלית.

וטעם הדברים הוא, שמשום שהשי"ת הוציא את הבריאה יש מאין וא"כ אין לך שום הויה שלא הייתה בהעדר מקודם לכן, אמנם ענין ההעדר הזה יש לו צורה נבדלת בכל אחד ואחד מפרטי הבריאה, כי כאשר נחלק את המציאות ל ד' סוגים: דומם, צומח, חי, מדבר. אנו מוצאים שהתחלה של הדומם יהיה בהכרח העדר גמור, אמנם התחלה של הצומח איננו העדר גמור אלא רק מהדרגה הקודמת לו שנחשבת העדר בערכו, והיינו ענין הזריעה והרקבון ההכרחית לכל גרעין, שהוא קבלתו מצורת הדומם, וכן ההעדר של הויות החי והמדבר, כי צורת הצומח נחשבת העדר כלפי החי, וצורת החי נחשבת העדר כלפי המדבר.

ולפיכך מלמדנו הכתוב ענין ההעדר הקודם להויות האדם, שהוא צורת הבהמה, וז"ש עייר פרא אדם יולד, אשר זהו מוכרח לכל אדם שתהיה לו התחלה של בחינת בהמה, כאמור. והנה הכתוב אומר, אדם ובהמה תושיע ה', וכמו שמזמין לבהמה כל משאלותיה ההכרחיים לקיומה ולהשלמת עניניה, כן מזמין לאדם כל משאלותיו ההכרחיים לקיומו ולהשלמת ענינו.

ויש להבין א"כ איפה הוא יתרון צורת האדם על הבהמה מצד הכנתם בעצמם. אמנם זה נבחן במשאלות שלהם, כי משאלותיו של אדם שונות בודאי ממשאלותיה של הבהמה, אשר כן בשיעור הזה, נבדל ג"כ ישועת ה' לאדם מישועת ה' לבהמה.

והנה אחר כל החקירות והבדיקות אין אנו מוצאים צורך מיוחד נטוע בחפץ האדם של יהיה נמצא בכל מין החי, זולת ההתעוררות לדביקות אלקית. אשר רק מין האדם מוכן אליה ולא זולתו. ונמצא שכל ענין ההויה של מין האדם, הוא משוער רק באותה ההכנה התבועה בו להשתוקק לעבודתו ית', ובזה נעלה הוא על הבהמה. וכבר דברו

בזה רבים, אשר אפילו השכל העיוני למלאכות ולהנהגות מדיניות, אנו מוצאים בתבונה רבה בפרטים רבים במין החי.

ולפי"ז נבין ג"כ ענין ההעדר הקודם להוית האדם, שהוא ענין שלילת החפץ והרצון לקרבת ה', שכן הוא מדרגת הבהמה כנ"ל, ובזה נבין דברי המשנה שאמרה "מתחיל בגנות ומסיים בשבח" דהיינו כאמרן, שצריך לזכור ולהשכיל אותו ההעדר הקודם להויה שלנו בדרך החיוב, כאמור. שהוא הגנות הקודם לשבח, ומתוכו נבין את השבח ביתר שאת וביתר עוז, והיינו דתנן "מתחיל בגנות ומסיים בשבח".

וזהו ג"כ ענין ד' גלויות שלנו גולה אחרי גולה, המוקדמים ל ד' הגאולות גאולה אחר גאולה, עד הגאולה הרביעית שהיא השלימות הגמורה המקווה לנו בבי"א. שהגולה היא ענין ההעדר הקודם להויה שהוא ענין הגאולה. ומתוך שההעדר הזה הוא המכין להויה המיוחסת לו, כדמיון הזריעה המכין לקצירה כמבואר בספרים, לפיכך כל האותיות של גאולה אנו מוצאים בגולה חוץ מאות אל"ף, אשר אות זו מורה על אלופו של עולם, כמאמר חז"ל, והוא ללמדנו שצורתו של ההעדר אינו אלא בחי' השלילה של ההויה. והנה צורת ההויה שהיא הגאולה, מודעת לנו בכתוב ולא ילמדו עוד איש את רעהו וכו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. וא"כ יהיה צורתו של ההעדר הקודמתו דהיינו צורתו של הגולה רק בבחי' השלילה של דעת השי"ת שזהו חסרון באל"ף, שחסר לנו בגולה, והמקווה לנו בגאולה, שהיא הדביקות באלופו של עולם כאמור, שזהו כל פדות נפשינו בדיוק, לא פחות ולא יותר, והוא שאמרנו שכל אותיות של גאולה נמצא בגולה חוץ מאל"ף שהוא אלופו של עולם, והבן מאד.

ובכדי להבין הענין הנכבד הזה הנ"ל אשר ההעדר בעצמו הוא המכין אותה ההויה המיוחסת לו, נלמד זה מהויות עוה"ז הגשמי כי אנו רואים במושג של חרות שהוא מושג גבוה מאד נעלה, לא יטעמו בו רק יחידי סגולה, וגם המה רק ע"י הכנות מותאמות, אבל רוב העם אינם מסוגלים כלל לטעום בו טעם. ולעומת זה במושג של השעבוד הרי קטן וגדול שוים בו, ואפילו הפחות שבעם לא יוכל לסובלו.

(כמו שראינו בעם פולניא שלא איבדו מלכותם רק משום שמרביתם לא הבינו לשער כראוי מעלת החרות ולא שמרו אותו, וע"כ נפלו בעול השעבוד תחת ממשלת רוסיא מאה שנה. ובאותו זמן כולם נאנחו תחת עול השעבוד ומבקשים חרות בכליון עינים מקטן ועד גדול. והגם שלא ידעו לשער בנפשם טעמו של החרות כדמותו וכצלמו, וכל אחד ואחד היה מדמה אותו כחפצו, אמנם בהעדר של החרות, שהוא השעבוד, נטבעה היטב סגולה זו בנפשם להוקיר ולחבב את החרות. ועכ"ז בעת שנשתחררו מעול השעבוד, אנו מוצאים הרבה מהם שמשותממים בנפשם ואינם יודעים כלל מה הרויחו בכל החרות הזו, וחלק מהם עוד מתחרטים ג"כ ויאמרו שמשלתם מכבידה עליהם מסים וארנונות עוד יותר מהממשלה הזרה והלאי שעמדנו בראשונה. כי עליהם לא פעל עוד כח ההעדר כראוי).

ועתה נבין פלוגתייהו דרב ושמואל כי רב מפרש המשנה שמתחיל בגנות וכו', כדי שמתוך כך יוכר שיעור הישועה ביותר וע"כ אומר להתחיל מזמן תרח וכו' ואינו אומר כשמואל, משום שבמצרים כבר היתה אהבתו ועבודתו ית' נטועה במקצת האומה, וענין קושי השעבוד הנוסף במצרים, אינו חסרון מחמת עצמו בהוית האומה הקרויה אדם כנ"ל.

ושמואל מפרש המשנה מטעם שההעדר מכין ההויה ונחשב משום זה לחלק מישועתו ית' שצריך להודות גם עליו, ולפיכך אין להתחיל מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו, כי זמן ההוא אינו נכנס אפי' בבחי' ההעדר הקודם להויה בהיותם נשללים לגמרי מסוג ההוית האדם כי היו מרוחקים מאהבתו ית' בתכלית, כמו הסריס הנשלל מאהבה, וע"כ מתחילים משעבוד מצרים שכבר שביבי אהבתו ית' היה בוער בלבם במקצת, אלא מקוצר רוח ומעבודה קשה היה הולך ונכבה יום יום וזהו שנחשב להעדר הקודם להויה ולכן אומר להתחיל מעבדים היינו.

וכן מחמת שמושג של חרות האומה בידיעת ה' הוא מושג מאד נעלה שרק יחידי סגולה מבינים אותו וזה עפ"י הכנות מתאימות. אבל רוב העם עוד לא הגיעו להשגה זו. לעומת זה, ההשגה של קושי השעבוד מובן לכל אחד כמו שכתב האבן עזרא בתחילת פ' משפטים "שאין לאדם בעולם יותר קשה עליו, מהיותו ברשות אדם כמוהו" עכ"ל.